

en suggerir-la (seguint una opinió juvenil emesa per MilàF, i que ja Ronjat posà en gran dubte, *Gr. Ist. Prov. Mod.* II, 239).

Cal estudiar-ho més detingudament, i no ens hi podem avenir si no s'hi troben sòlids fonaments etnogràfics i ergològics amb què no comptem. Més raonable em sembla suggerir que en part de les formes gallo-romàniques i en les del Pallars hi ha hagut influència dels derivats musicals de CLARUS, d'on ve *clari*, particularment el fr. *clairon*, puix que el fr. ant. *graile* es presenta amb el sentit de 'trompeta' i el PDPF tradueix per «clairon» l'oc. *graile*: si a Vall Ferrera hi ha *graile*, a Bassella diuen *glaire* (AlcM) que s'acosta més al fr. *clairon*; a la Vall de Lord *garaire* (que M. Riu, 1.ª Assemblea comarcal cat., Penedès, 157, de fineix «flabiol més llarg que toca amb so de clarinet»), on es nota encara una altra contaminació, la de *grallaire*.

DERIV.: *Graller*; *grallaire*. *Grallar* [Lab. 1864, «lo crit del corb, *graznar*, crocitre, crocitar»; DFa.; 'sonar la gralla', S. xv, AlcM]. *Gralló* [DFa.; AlcM; BDC x, 77].

Grallera 'forat molt gran en forma d'avenc en els Pirineus, on s'amaguen les gralles' [c. 1880-1900, guies excursionistes d'Artur Osona i CA'Torras, veg. en aquest, per exemple, vol. v, p. 297a; Vogel]; no és NL com entén erròniament AlcM ni genèric solament, sinó molt viu com a verdader apel·latiu, cosa que no impedeix que en algun cas hagi passat a NL, potser àdhuc en el doc. ross. del S. xiv, allí citat; una de les més famoses del Pedraforca és la *grayéræ* de Verdets (Saltes, 1964); la *grayéræ* de la Muga, a Gósol; «a Roca Roja hi ha unes *grayéræ*s: sempre hi sentireu gralles» (ib., 1964); a Lavansa defineixen «unes balmes on se fiquen les gralles»; cf. *EntreDL* I, 37, 38; sovint reduït vulgarment a *griéræ* (a Fígols de les Mines em diuen que enlloc no hi ha tantes gralles com a la *Griera de Catllari*). D'on el cognom *Griera*; cf. (onomasiològicament) el nom del gran filòleg Rufino J. Cuervo.

Més a l'O. en aquest sentit s'usa un masculí, i allà en alguns punts es torna ja un veritable sinònim d'"avenc": *lo Gralé del Munt* dalt de la gran carena que separa Barravés de Boí, és un grandios abisme (Boí, 1953); «cap dalt del Montsec hi ha uns *gralés* o clotades que en diuen lo Corral Gran i lo Corral Xic», Moror (1957); «Burbuixell és una cova com un *graller* que baixa cap al fons de la terra», Serradell; lo Forat del *gralé* en el Montsent (Llessui); el femení reprèn després de la frontera lingüística: la *Grallera* de Turbón; la *Grallera de Ordiso* a Torla, *Grallera de Vacarizal* a Lanuza de Tena; i a Escuaín en lloc d'"avenc" o de l'arag. *infra* diuen un *grallar* (1965).

¹ Vogel creu que és la *coracias garrula* i tradueix *cucala* per «krähe», però si no m'erro és el «pyrrho-corax» o «corvus frugilegus», al. *krähe* o *saatkrähe*; mentre que allò altre és la *cucala*, al. *doble* o *meblkrähe*. — ² A Bielsa (1965); sentint el crit d'un ocell em digueren que n'era una, i no sé si allà han estès el nom, perquè m'havia semblat un gaig, pot-

ser a tort. — ³ «*Graulus*, CGL, 35.52; III, 17.42; però *gragulus* en gloses com nombroses i més antigues (III, 89.69, 188.32, 253.15, 419.19, 360.50, pertot interpretat com *κολοιύς*. — ⁴ Roergue (Vaysier); Gard (Salle de St. Pierre, RLR xxvi, 59); *TdF*. — ⁵ Llevat del fr. *grêle* 'menut, feble', i potser hi ha també alguna cosa en textos occitans i parlars dels Grisons; però s'havia exagerat molt i el mateix REW ja ho desment mostrant que en part es tracta de parònims que vénen dels seus articles 3864 i 3877.

GRAM (planta, *agram*), del ll. GRAMEN n. 'herba', 'herbei', 'agram'. □ 1.ª doc.: fi S. xiv.

AlcM recull exemples de *gram* en les *Hist. Troianes* de G. de Columnes i en el *Tresor dels Pobres*; «--- vinya / --- / la del Senyor / --- / may serà sec / ni ayguamoll: / sica, fenoll, / évols, braçeres, / carts, romagueres, / canyota, *gram*, / cuca, faram, / si hi naxeran, / no hi crexeran», JRoig (*Spill*, 13517); «*gram*: gramen», OPou (*TbPu.*, 49). La variant *agram* ja en el banyolí-perpinyanès Miquel Agustí (1617): «cavaireu en les vinyes y ne traureu lo *agram*» (*Secrets d'Agricultura*, 8). Aquesta forma suposa que el neutre llatí GRAMEN, -INIS, fou usat com a femení en el llatí vulgar de baixa època, com passà en altres mots d'estructura semblant (LUMEN, SANGUIS/SANGUEN, castellà *-ambre* f. < -AMEN etc.); i havent-se dit la *gram*, en part del ll. vg. i del cat. se li aglutinà la *a* de l'article, com en *aglà*, *allau*, *afrau* etc. El DFa. admet conjuntament *gram* m. i *agram* m., marcant alguna preferència per a aquest, que entre altres raons té l'avantatge d'evitar equívocs amb la unitat de pes.

Avui és *agràm* la forma que sentim, sobretot entorn de Barcelona (Prat de Llobregat, 1932); això, però, no significa que *gram* no sigui molt respectable, i no sols perquè és la més antiga i l'etimològica, sinó que continua essent la preferida en gran part del territori; a les Illes no se n'usa d'altra (així ho diu del bal. i del ross. AlcM), i en val. ens consta almenys per a Castelló (JBPorcar, BSCC xiv, 89); afegeixo que és també la forma rural més estesa al N. de Barcelona, almenys al Maresme (entorn de Sant Pol, 1930; i la *Feixa del Gram* és un topònim molt important entre Santa Susanna i Vallmanya, 1931 ---); en el Cardener (*Camp del Gram* a Clariana, 1964) i a l'Alt Empordà. Almenys aquí s'han conservat rastres de l'antiga acc. àmplia del ll. GRAMEN 'herba', car el *gram* de *bosc* és el nom de les «cireretes de pastor» a La Jonquera (1958), cf. «ab Jesús *eixa agram* de mals profetes!» (Guimerà, AlcM), on per cert és notable també el gènere femení.

D'altra banda en català occidental es diu *grama*, on hem de veure una «normalització» de la terminació d'un arcaic femení *game*, en què l'antic femení del llatí vulgar GRAMINEM va ser tractat d'acord amb la fonètica històrica, segons el model de *vime* (plural *vimens*), i de la norma gascona (*hame*, *seme*, *berme*), portuguesa etc. En el dialecte occidental *grama* és general i ho deu haver estat sempre: és l'única forma que coneix del Pallars (Cardós i Vall Ferrera, 1932 ---)